

Týždeň od 15. do 21. septembra

ODSÚDENÝ A UKRIŽOVANÝ

TEXTY NA TENTO TÝŽDEŇ

Marek 15 (Luk 13,1; Ž 22,19; Ján 20,24–29; Ján 1,1–3; Dan 9,24–27)

ÚVODNÝ TEXT

Odeviatej hodine Ježiš zvolal mocným hlasom: „Eloi, Eloi, lema sabachthani?“, čo v preklade znamená: „Bože môj, Bože môj, prečo si ma opustil?“ (Mar 15,34)

Marek 15 je zásadným textom príbehu Kristovho utrpenia. Opisuje súdny proces s Ježišom, Jeho odsúdenie, posmech vojakov, ukrižovanie a napokon aj Jeho smrť a pohreb. Udalosti v tejto kapitole sú podané strohým až chladným tónom. Marek zbytočne nekomentuje, necháva, aby jednotlivé príbehy a osoby hovorili za seba.

V tejto kapitole zohráva dôležitú úlohu irónia. Aby sme správne pochopili tento rozmer textu, považujeme za užitočné vymedziť, čo pod iróniou v tomto kontexte rozumieme.

Irónia často obsahuje tri základné zložky: (1) má dve úrovne významu, (2) nachádza sa v nej vzájomný konflikt alebo kontrast týchto dvoch významov a (3) niekto tento konflikt alebo rozpor nevidí, nerozumie, čo sa deje, a nevie, že on sám bude niesť následky toho, čo sa stalo.

Tento týždeň budeme teda študovať kapitolu, v ktorej sa nachádza veľký počet bolestných skutočností sčasti vyznievajúcich ako irónia. Medzi tieto „ironické“ prvky môžeme zaradiť Pilátovu otázku „Ty si kráľ Židov?“, posmievajúcich sa vojakov; nápis na kríži; posmešné slová náboženských vodcov a farizejov „iných zachraňoval a sám seba nemôže zachrániť“ a tiež nečakané zjavenie sa Jozefa z Arimatie. Všetky tieto bolestné irónie odhaľujú dôležité pravdy o Ježišovej smrti a o jej význame.

OSNOVA LEKCIE

Pätnásta kapitola Evanjelia podľa Marka nám predstavuje najtragickejšie momenty Ježišovho pozemského života – jeho odsúdenie, poníženie, popravu a pohreb. To všetko však evanjelista opisuje s nádejou, že sa tým príbeh nekončí...

- Mar 15,1–15: Ježiš pred Pilátom (nedeľa)
- Mar 15,16–20: Výsmech a poníženie Ježiša (pondelok)
- Mar 15,21–38: Ukrižovanie (utorok)
- Mar 15,33–41: Ježišova smrť (streda)
- Mar 15,42–47: Uloženie do hrobu (štvrtok)

„TY SI KRÁĽ ŽIDOV?“

¹Hned' na úsvite sa zišli veľkňazi so zákonníkmi a staršími i celá veľrada. Ježiša spýtali, odviekli a vydali Pilátovi. ²Pilát sa ho spýtal: „Ty si kráľ Židov?“ On mu odpovedal: „Ty to hovoríš.“ ³Veľkňazi ho obviňovali z mnohých vecí. ⁴Pilát sa ho znova spýtal: „Nič neodpovedáš? Pozri, čo všetko na teba žalujú.“ ⁵Ježiš však už nič neodpovedal, takže sa Pilát čudoval. (Mar 15,1–5)

Prečítaj si text Mar 15,1–15. O čom hovorí? Pokús sa nájsť v tomto texte iróniu.

**OSOBNÉ
ŠTÚDIUM**

Pontský Pilát bol miestodržiteľom Judey v rokoch 26 až 36. Nebol láskavým vodcom a mnohé jeho činy vyvolali medzi obyvateľmi krajiny zdesenie (porovnaj s Luk 13,1). Židovský súdny proces s Ježišom vyústil do rozsudku smrti za rúhanie. Ale pod rímskou nadvládou Židia vo väčšine prípadov nemohli ľudí popravovať, a tak priviedli Ježiša k Pilátovi, aby nad *Ním vyniesol trest smrti aj on*. Obvinenie proti Ježišovi pred Pilátom nie je spomenuté, ale je možné zistiť ho na základe stručnej otázky, ktorú Pilát položil Ježišovi: „Ty si kráľ Židov?“ (Mar 15,2) V časoch Starej zmluvy Izraeliti pomazávali svojich kráľov, takže nie je ťažké si predstaviť, ako mohol niekto prekrútiť výraz *Mesiáš* („Pomazaný“). Z takéhoto označenia totiž mohlo vyplývať, že dotyčný si nárokuje pocty kráľa, a je teda priamym konkurentom či protivníkom rímskeho cisára. Kým obvinenia prednesené pred veľradou boli *rúhaním*, Krista pred miestodržiteľom obžalovali zo vzbury, za čo podľa rímskeho práva mohol náležať trest smrti. Iróniou je, že Ježiš je nielen *Mesiáš*, ale aj *Kráľ Židov*. Jeho obvinenie z rúhania a poburovania bolo nesprávne. Kristovi náležala úcta. Napriek tomu Ježiš neprestáva konať kráľovským spôsobom. Jeho odpoveď Pilátovi: „Ty to hovoríš“ (Mar 15,2) je neutrálna. Ježiš svoj nárok na kráľovský titul nepopiera, ani ho nepotvrdzuje. Takáto odpoveď môže naznačovať, že Ježiš je iným druhom Kráľa (porovnaj s Ján 18,33–38).

Z textu sa dozvedáme o zvyku prepustiť na Veľkú noc jedného väzňa (Mar 15,6). Pilát sa zhromaždených ľudí pýta, či im má prepustiť „kráľa Židov“ (Mar 15,9). A hoci mohol svoju otázku myslieť ironicky, tento výsmech sa obracia proti nemu.

Verše Mar 15,9.10 sú *štúdiu* schopnosti a neschopnosti vnímať a chápať. Pilát chápe, že mu náboženský vodcovia vydali Ježiša zo závidi, ale nevníma, že posunutím otázky davu nahráva práve im. Tí totiž podnecujú dav a volajú po Ježišovom ukrižovaní. A Pilát ustupuje. Ukrižovanie bolo hrozným spôsobom smrti. Nehovoriac o tom, že Pilát považoval Ježiša za nevinného. Je bolestne ironické, že kým pohanský miestodržiteľ chcel Mesiáša prepustiť, náboženský vodcovia ho chceli ukrižovať.

- Čo ti môže pomôcť, aby si sa nenechal strhnúť davom, aj keď je tlak veľký?

APLIKÁCIA

„BUĎ POZDRAVENÝ, KRÁĽ ŽIDOV!“

¹⁵Vtedy Pilát, rozhodnutý vyhovieť zástupu, prepustil Barabbáša, no Ježiša dal zbičovať a vydal ho, aby ho ukrižovali. ¹⁶Vojaci ho vyvedli do nádvorja vládnej budovy a zvolali celú kohortu. ¹⁷Obliekli ho do purpurového pláštá, na hlavu mu nasadili korunu upletenú z trnía, ¹⁸a začali ho pozdravovať: „Buď pozdravený, kráľ Židov!“ ¹⁹Trstinou ho bili po hlave, plúli naňho, klakali pred ním a klaňali sa mu. ²⁰Keď sa mu dost naposmievali, vyzliekli mu purpurový plášť a znova mu obliekli jeho šaty. Potom ho vyvedli, aby ho ukrižovali. (Mar 15,15–20)

OSOBNÉ ŠTÚDIUM Ako sa vojaci správali k Ježišovi (Mar 15,15–20)? Čo sa z ich konania dozvedáme?

Pred ukrižovaním Rimania väzňov väčšinou brutálne zbili. Obeť vyzliekli, priviazali ju ku stĺpu a potom bičovali koženými bičmi, ku ktorým boli priviazané kúsky kostí, skla, kameňov alebo klinec.

Keď Ježiša zbičovali, vojaci poverení Jeho popravou pokračovali v Jeho ponižovaní. Obliekli Ho do purpurového rúcha, na hlavu Mu položili trňovú korunu a vysmievali sa Mu ako židovskému kráľovi. Skupina vojakov sa tu nazýva kohorta („čata“; Roh.), čo mohlo predstavovať až šesťsto mužov. Prítomnosť takého veľkého počtu vojakov súvisela s tým, že Ježiš bol odsúdený ako burič proti Rímu.

Irónia v tejto scéne je čitateľovi zrejmalá. Ježiš je totiž skutočne Kráľom a posmešné slová vojakov vypovedajú o tejto pravde. Konanie vojakov bolo paródiou na spôsob, akým vojaci zdravili rímskeho cisára: „Sláva cisárovi!“ Text teda obsahuje nepriame prirovnanie Ježiša k cisárovi.

Vojaci ponižovali Ježiša tým, že Ho „bili“ trstinou po hlave, „plúli“ na Neho a „klakali“ pred Ním na posmešné vyjadrenie úcty. Všetky činy vojakov sú v gréčtine opísané nedokonalým časom, čo v tomto kontexte ukazuje na opakované konanie. Vojaci teda Ježiša neprestávali udierať, znova a znova na Neho plúli a opakovane si pred Ním klakali, aby Ho zosmiešnili. Ježiš ich konanie v tichosti prijíma a nijako neprotestuje ani sa nebráni.

Bežnou praxou pri poprave ukrižovaním bolo, že odsúdeného vyzliekli a on niesol kríž na miesto popravy nahý. Takéto konanie malo človeka pred zhromaždeným davom čo najviac ponižiť a zahanbiť.

Židia však mali k verejnej nahote odpor. Text Mar 15,20 poznamenáva, že Ježišovi vyzliekli purpurový plášť a obliekli mu Jeho šaty. Zdá sa teda, že ide o ústupok, ktorý Rimania v tomto prípade urobili voči Židom.

Ako sme už povedali, text obsahuje veľkú dávku irónie. Vojaci sa Ježišovi posmešne klaňajú a vzdávajú Mu „pocty“ ako kráľovi, len aby Ho ponižili. A pritom Ježiš bol skutočne Kráľom – nielen Židov, ale aj Kráľom rímskych vojakov.

APLIKÁCIA ■ Títo muži netušili, čo robia. Prečo ich nevedomosť nie je žiadnym ospravedlnením pre deň súdu?

UKRIŽOVANIE

²⁵Bola tretia hodina, keď ho ukrižovali. ²⁶Jeho vinu označili nápisom: „Kráľ Židov.“ ²⁷Spolu s ním ukrižovali aj dvoch lotrov: jedného sprava a druhého zľava. ²⁹Tí, čo tadiaľ prechádzali, sa mu rúhali, potriasali hlavami a hovorili: „Hej ty, čo zbudáš chrám a za tri dni ho postavíš!“ ³⁰Zachráň sám seba a zostúp z križa!“ ³¹Podobne sa mu posmievali aj veľkňazi a so zákonníkmi si hovorili: „Iných zachraňoval a sám seba nemôže zachrániť.“ ³²Kristus, kráľ Izraela! Nech teraz zostúpi z križa, aby sme videli a uverili!“ Potupovali ho aj tí, ktorí boli ukrižovaní spolu s ním. (Mar 15,25–32)

Prečítaj si text Mar 15,21–38. Akú iróniu je možné objaviť v týchto veršoch?

**OSOBNÉ
ŠTÚDIUM**

V tejto časti príbehu o umučení je Ježiš mlčiacou obeťou, vydanou napospas ľuďom, ktorí sú pripravení zabíjať Ho. V celom evanjeliu, až do svojho zatknutia, Ježiš ovplyvňoval a riadil, čo sa udeje. Teraz sa On podradzuje okolnostiam. Doteraz vystupoval ako rázny a energický potulný kazateľ. Bitie, nedostatok jedla a spánku Ho natolko zoslabili a unavili, že Jeho križ musel nieť náhodný cudzinec.

Tešne pred ukrižovaním Ježiša vyzliekli. Jeho odev sa stal majetkom vojakov, ktorí losovali, komu bude patriť (porovnaj so Ž 22,19). Ukrižovanie bolo pomerne nekrvavým spôsobom popravy. Klince používané na pripevnenie človeka ku križu (porovnaj Ján 20,24–29) prechádzali pravdepodobne zápästím pod dľaňou, kde sa nenachádzajú žiadne veľké cievy. (V hebrejčine aj gréčtine sa slovo „ruka“ môže vzťahovať na dľaň aj predlaktie.) Samotná dľaň ruky nemá štruktúry potrebné na to, aby pri ukrižovaní niesla váhu celého tela. Stredový nerv (lat. *nervus medianus*) prechádza stredom predlaktia a ak ho pri ukrižovaní rozdrvili klince, spôsobovalo to neznesiteľnú bolesť. Človek mal zároveň veľký problém nadýchnuť sa. Aby sa obeť ukrižovania mohli poriadne nadýchnuť, museli tlačiť na svoje pribité nohy a ohýbať ruky, čo opäť spôsobovalo mučivú bolesť. Jednou z častých príčin smrti pri ukrižovaní bolo udusenie z únavy.

Ježišovi sa aj počas ukrižovania dostalo obrovského výsmechu a poníženia. Už sme niekoľkokrát spomenuli, že v Evanjeliu podľa Marka je veľmi silný motív zjavenia a tajomstva. Ježiš zvyčajne vyzýval na mlčanie o tom, kým je. V dôsledku toho sa kristologické tituly ako „Pán“, „Boží Syn“ a „Kristus“ v príbehu nevyskytujú príliš často.

Tento prvok sa pri ukrižovaní mení. Ježišova totožnosť nemôže zostať skrytá. Je iróniou, že práve náboženský vodcovia používajú tieto tituly na zosmiešňovanie Ježiša. Každý z ich výrokov je vlastne odsúdením ich samotných!

Jedno z ich posmešných vyhlásení vyniká nad ostatné: „Iných zachraňoval a sám seba nemôže zachrániť.“ (Mar 15,31) Aby poukázali na Jeho bezmocnosť na križi, naznačujú, že Ježiš druhých zachraňoval (grécke sloveso má viaceré významy, okrem „zachraňovať“ aj „uzdravovať“ alebo „pomáhať“). Preto, hoci ironicky, pripúšťajú, že On je Spasiteľ – teda Záchranca. Irónia ide ešte ďalej. Dôvod, prečo nemohol alebo nechcel zachrániť sám seba, bol ten, že na križi zachraňoval iných.

- Prečítaj si text Ján 1,1–3 a potom sa zamysli nad tým, čo tieto verše hovoria o Ježišovi – o tom istom Ježišovi, ktorý je ukrižovaný na križi. Čo v tomto kontexte znamená Ježišova smrť?

APLIKÁCIA

OPUSTENÝ BOHOM

³³O šiestej hodine nastala tma po celej zemi až do deviatej hodiny. ³⁴O deviatej hodine Ježiš zvolal mocným hlasom: „Eloi, Eloi, lema sabachthani?“, čo v preklade znamená: „Bože môj, Bože môj, prečo si ma opustil?“ ³⁵Keď to niektorí z okolostojacich počuli, povedali: „Pozrite, volá Eliáša.“ ³⁶Ktosi odbehol, namočil špongiu na octu, nastorkol ju na trstinovú tyč, dával mu piť a hovoril: „Nechajte ho, uvidíme, či ho príde Eliáš sňať.“ ³⁷No Ježiš zvolal mocným hlasom a vydýchol. (Mar 15,33–37)

OSOBNÉ ŠTÚDIUM

Prečítaj si text Mar 15,33–41. Ježiš u Marka prednesie na kríži len jediný výrok. Čo tieto slová znamenajú? Čo v tomto kontexte znamená Kristova smrť pre nás všetkých?

Evanjelium podľa Marka predstavuje kríž ako veľmi temné miesto, fyzicky aj duchovne. V ten piatok, približne v čase od poludnia do tretej hodiny poobede, zostúpila na Golgotu nadprirodzená tma (Mar 15,33).

Ježišove slová na kríži sa nazývajú „výkrik zavrhnutia“. Ježiš sa modlí, volá k Bohu a pýta sa, prečo bol opustený. Vyslovuje pritom slová Ž 22,2. Ďalšie slová tohto istého žalmu sa vyskytujú v Mar 15,24.29 a naznačujú, že v Ježišovej smrti sa naplňujú Písma. Aj napriek diabolskému sprisahaniu ľudí sa uskutocňuje Božia vôľa.

Ježišove slová na kríži sú uvedené v aramejčine spolu s prekladom. Slová „Bože môj, Bože môj“ sú zapísané ako *Eloi, Eloi* (prepis aramejského *’elahi*). Tieto slová mohli byť ľahko zamenené a mohlo sa zdať, že Ježiš volá Eliáša (aramejsky *’elijah*, čo znamená „Môj Boh je Jahve“). Práve tejto chyby sa dopustili niektorí v okolostojacom dave.

Na tejto pasáži je pozoruhodná paralela s Ježišovým krstom opísaným v Mar 1,9–11.

Tabuľka

Krst (Mar 1,9–11)	Kríž (Mar 15,34–39)
Ján krstí Ježiša	Ježišov krst (porovnaj s Mar 10,38)
Ján (symbol Eliáša; pozri Mar 9,11–13)	Volanie Eliáša
„Roztrhnuté“ nebesia (Roh.)	Roztrhnutá chrámová opona
Zostúpenie Duch (<i>pneuma</i>)	Ježiš vydýchne (<i>ekpneó</i>)
Boží hlas „Milovaný Syn“	Stotnikove slová „Boží Syn“

Tieto paralely naznačujú, že Ježišova pozemská služba je ohraničená Jeho krstom a ukrižovaním. Kým Ježišov krst (Marek 1) je začiatkom Jeho služby (pozri Dan 9,24–27), udalosti na kríži (Marek 15) sú vyvrcholením a cieľom Jeho služby. Zomiera ako výkupné za mnohých (Mar 10,45). Ježišova smrť je zároveň naplnením časti proroctva z Dan 9,24–27. Roztrhnutie chrámovej opony (Mar 15,38) poukazuje na naplnenie obetného systému, keď sa dávný predobraz stretáva so svojim naplnením, a začína sa nová fáza dejín spásy.

APLIKÁCIA

- Aj napriek diabolským plánom ľudí sa Božie zámery naplnili. Prečo by nám to malo pomôcť naučiť sa, že bez ohľadu na to, čo sa okolo nás deje, Bohu môžeme dôverovať a mať istotu, že Jeho dobrota napokon zvíťazí?

POHREB

⁴²Ked sa zvečerilo, keďže bol prípravný deň pred sobotou, ⁴³prišiel Jozef z Arimatie, vážený člen veľrady, ktorý tiež očakával Božie kráľovstvo. Odvážne predstúpil pred Piláta a vyžiadal si Ježišovo telo. ⁴⁴Pilát sa však zadivil, že Ježiš už zomrel. Predvolal si stotníka a spýtal sa, či už dávno zomrel. ⁴⁵Ked mu to stotník potvrdil, daroval Jozefovi mŕtve telo. ⁴⁶Jozef kúpil jemné plátno, sňal Ježiša z kríža, zavinul ho do plátna a uložil do hrobu vytesaného v skale. Ku vchodu do hrobu privalil kameň. ⁴⁷Mária Magdaléna a Jozesova matka Mária sa dívali, kde ho položili. (Mar 15,42–47)

Aký význam má konanie Jozefa z Arimatie, najmä v súvislosti s tým, že Ježišových učeníkov zrazu nebolo nikde vidieť (Mar 15,42–47)?

**OSOBNÉ
ŠTÚDIUM**

Po dramatických a vypätých udalostiach na kríži prichádza teraz niečo „všednejšie“. Mŕtvych treba pochovať. Niektoré z nasledujúcich faktorov majú hlboký duchovný význam, iné sú dôležité z dejinného pohľadu.

V tomto úryvku sa Jozef z Arimatie objavuje v Evanjeliu podľa Marka prvý a posledný raz. Bol uznávaným členom židovskej veľrady a jednou z takzvaných „mestských elit“. Ako bohatý a vážený muž mal u miestodržiteľa svoju reputáciu. To vysvetľuje, prečo sa mohol odvážiť predstúpiť pred Piláta a požiadať ho o Ježišovo telo. Je dojmavé sledovať, ako členovi veľrady záleží na riadnom Ježišovom pohrebe. Kde boli v tom čase Ježišovi učeníci, ktorým tak dôveroval?

Jedným z mimoriadne dôležitých historických detailov je overenie Ježišovej smrti. Najprv sa dozvedáme o Jozefovej prosbe o Ježišovo telo (Mar 15,43). Piláta prekvapilo, že Ježiš je už mŕtvy (Mar 15,44). Preto si zavola stotníka, ktorý mal na starosti ukrižovanie, aby mu túto správu potvrdil.

Stotníkovo svedectvo bolo dôležité. Neskôr sa totiž objavili tvrdenia, že Ježiš na kríži nezomrel, ale iba omdlel. Stotníkova správa rímskemu miestodržiteľovi tak priamo odporuje takémuto tvrdeniu. Ved' napokon, Rimania mali v popravovaní veľmi dobrú prax.

Jozef priniesol ľanové plátno, do ktorého Ježiša zabalil, a Jeho telo uložil do hrobky vytesanej do skaly. Táto hrobka bola dostatočne veľká na to, aby sa do nej telo vošlo (Mar 16,5). Spolu s Jozefom si pisateľ evanjelia všima dve ženy, ktoré to miesto videli – Máriu Magdalénu a Máriu, Jozefovu matku. Tieto svedkyne spolu so Salomé z dialky sledovali ukrižovanie. A všetky tri pôjdu v nedeľu ráno k hrobu, aby, ako si myslia, nabalzamovali Ježišovo telo (Mar 16,1).

Zmienka o týchto ženách je dôležitá. Neskôr budú práve ony svedkami nielen prázdneho hrobu (Marek 16), ale aj Ježišovho vzkriesenia.

- Je iróniou, že Ježišovi nasledovníci sa z príbehu postupne vytrácajú a „hrdinom“ sa stáva člen veľrady, teda tej istej inštitúcie, ktorá Ježiša odsúdila. Čo môžeme robiť preto, aby sme v rozhodujúcich situáciách nezlyhali alebo sa nevytratilí do bezpečia?

APLIKÁCIA

PODNETY NA ZAMYSLENIE

V knihe *Cesta lásky* si prečítajte kapitoly „Rozsudok“ (DA 723–740; CL 468–481), „Ukrižovanie“ (DA 741–757; CL 482–492) a „Význam Ježišovej obete“ (DA 758–764; CL 493–497).

„Pilát chcel vyslobodiť Ježiša. Videl však, že to nie je možné, ak si chce udržať výsostné postavenie. Radšej sa rozhodol obetovať nevinný život, než by stratil svoju svetskú moc. Koľkí podobne obetujú zásady, len aby o nič neprišli a nemuseli trpieť! Svedomie a povinnosť ukazujú jedným smerom, sebecké záujmy druhým. Prúd sa ženie nesprávnym smerom a kto sa spolieha so zlom, toho strhne do hustej tmy hriechu.“ (DA 738; CL 480)

„Kristus ako náš zástupca a naše útočisko niesol nepravosti nás všetkých. Bol rátaný medzi priestupníkov, aby nás mohol vykúpiť spod odsúdenia, ktoré nám podľa zákona patrilo. Jeho srdce tiesnil hriech každého Adamovho potomka. Boží hnev namierený proti hriechu, hrozivý prejav Otcovho odporu k nepravosti, desil jeho Syna. Kristus po celý svoj život zvestoval padlému svetu radostnú zvesť o Otcovom milosrdenstve a odpúšťajúcej láske. Podstatou jeho zvesti bola záchrana aj pre najväčších hriešnikov. Teraz však, pod strašným bremenom hriechov, nemôže zahliadnuť Otcovu zmierlivú tvár. Človek nikdy nepochopí, aký zármutok prežíval v tejto chvíli vrcholnej úzkosti, keď sa od Spasiteľa odvrátila Božia tvár. Táto mučivá trýzeň prevýšila všetko telesné utrpenie.“ (DA 753; CL 490)

NÁMETY NA SPOLOČNÉ UVAŽOVANIE

1. Teológia náhrady je dôležitá nielen pre Písmo (pozrite napríklad Izaiáš 53), ale významnú úlohu má aj v diele Ellen G. Whiteovej. Prečo je falošné akékoľvek učenie, ktoré nejakým spôsobom bagatelizuje ústrednú úlohu náhrady a Kristovej smrti namiesto nás (pričom nesie trest za naše hriechy)?
2. Kto alebo čo dnes predstavuje „Barabáša“, ktorého si väčšina žiada namiesto Ježiša?
3. Čo sa môžeme naučiť z príbehu Jozefa z Arimatie o neposudzovaní druhých na základe vonkajších znakov?
4. Prečítajte si text Dan 9,24–27. Prečo je tento text dôležitý? Ako by ste ho vysvetlili niekomu, kto by chcel pochopiť jeho zmysel?